ΜΟΥΣΙΚΑΙ ΚΡΙΣΕΙΣ

Η Β' ΣΥΜΦΩΝΙΚΗ

ΥΠΟ ΤΟΥ κ. ALEX THURNEYSSEN

Μιὰ «πρώτη ἐκτέλεσις» ἔργου τοῦ Μπετόβεν σήμερα, εἰς τὰ 1937, εἶναι βέβαια κάτι σπάνιον, ποὺ ἐλάχιστες χῶρες θὰ ἠμποροῦσαν ν' ἀπολαύσουν.

Ἀλλ' ἀκόμη διασκεδαστικώτερον εἶναι νὰ διαπιστώσωμεν ὅτι χρειάζονται ταχυδακτυλουργίες, γιὰ νὰ κατορθώσωμεν νὰ ἐξαναγκάσωμεν τὸ κοινό μας ν' ἀκούσῃ καὶ νὰ γνωρίσῃ τὸ ἄγνωστο αὐτὸ ἔργον τοῦ Μπετόβεν. Ἕνα κουαρτέττο ἐγχόρδων παραδείγματος χάριν δὲν πρέπει ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ νὰ παρουσιασθῇ ὡς κουαρτέττο. Γιατὶ τότε δὲν θὰ εἶχεν ἀκροατάς. Αὐτὸ πιὰ τὸ ξέρουν ὅλοι ὅσοι ἐτόλμησαν παρόμοιες ἀπόπειρες.

Ὅταν ὅμως τὸ κουαρτέττο, μ' ἕνα σχετικὸ παραγέμισμα τῶν φωνῶν καὶ μὲ κάποια προσθήκη κοντραμπάσσων, μεταβληθῇ σὲ ὀγκώδη ὀρχήστρα ἐγχόρδων, τὸ πρᾶγμα ἀλλάζει ἀμέσως ὄψιν. Καὶ ὅταν, ἐπρὸς στὸ ἐπιβλητικὸν αὐτὸ σύνολον, σταθῇ ἕνας μαέστρος, ποὺ μὲ τὶς ἐκφραστικές του κινήσεις φροντίζει νὰ δώσῃ καὶ τὴν ἀπαραίτητη ὀπτικὴν ἐντύπωσι, τότε μπορεῖ νὰ εἶναι κανεὶς βέβαιος, ὅτι ὁ Μπετόβεν πρόκειται νὰ νικήσῃ ἄλλη μιὰ φορὰ καθ' ὅλην τὴν γραμμήν.

Ὅλ' αὐτά, πρὸς Θεοῦ, δὲν πρέπει νὰ θεωρηθοῦν μομφὴ πρὸς τὸν Μητρόπουλο, ποὺ στὴν προκειμένη περίπτωσιν μὲ θρησκευτικὴ σοβαρότητα ἐκπληρώνει ἕνα καθῆκον, κάπως δυσάρεστο, μὲ τὸν τρόπο, ποὺ —ὀφείλομεν νὰ τὸ ὁμολογήσωμεν— ἐπιβάλλει ἡ ἀνάγκη. Γιατὶ φυσικὰ ξέρει καλά, πὼς μὲ μιὰν ὀρχήστραν ἐγχόρδων, ἐνισχυμένην μὲ κόντρα μπάσσα, εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀποδοθῇ ἕνα κουαρτέττο. Ἀσφαλῶς δὲν νάνω καμμιὰ πρωτότυπη ἀνακάλυψι, ὅταν εἶπω ὅτι: ἡ ξεχωριστὴ ἀτμόσφαιρα τῆς οἰκειότητος, τὸ ὑπέρλεπτο σκάλισμα τῆς ἐπεξεργασίας τοῦ τετραφώνου συμπλέγματος, ὁ ἐντελῶς προσωπικὸς παλμὸς κάθε χωριστῆς φωνῆς, ἐκμηδενίζονται μὲ τὸ δυνάμωμα τοῦ λεπτοφυοῦς σώματος τῶν ἐγχόρδων. Ἀκριβῶς στὸν ἐξαϋλούμενον ἦχον τοῦ κουαρτέττου εὗρε ὁ Μπετόβεν τὸ μέσον τῆς ἐκφράσεως γιὰ νὰ προχωρήσῃ πρὸς τὰ πιὸ ἀπομεμονωμένα ὕψη τῆς ὑπέρτατης πνευματικότητος. «Μὴ ἄπτεσθε αὐτῶν!» θἄπρεπε νὰ λέγῃ, ὅταν ἀναλογιζώμεθα ὅλα αὐτά. Τώρα, τὸ ὅτι ἐδῶ ἀναγκαζόμεθα ἀπὸ ἀνώτερη βία, νὰ τὰ λησμονήσωμεν, γιὰ νὰ παρουσιάσωμεν τέλος πάντων στὸ κοινό μας, κατὰ ἕνα ὁποιονδήποτε τρόπον, ἀνεγνωρισμένα ὁριστουργήματα, ποὺ, ἂν τοῦ τὰ ἐδίναμε στὴν ἀρχική τους μορφή, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα δὲν θὰ τὰ ἐπρόσεχε, πρέπει νὰ ἀπασχολήσῃ σοβαρώτερα τὴν σκέψιν ἐκείνων, ποὺ βλέπουν μὲ αἰσιοδοξίαν τὲς προόδους τῆς μουσικῆς μας κινήσεως.

Μὲ τὸ ἔργον, ποὺ ἐξετελέσθη θὲς. op. 95 κλείνει ἡ λεγομένη δευτέρα περίοδος τῶν κουαρτέττων, ποὺ ἀρνίζει μὲ τὸ op. 59. Εἶναι δὲ μὲ τὴν τιτάνια ὁρμή του, τὴν ἐνσυνείδητη ἐπιμονή, τὴν ἀδιάπτωτον ἐναλλαγὴ μεταξὺ λάψεως καὶ σκιᾶς, τὴ σκληρὴ καὶ ἀπολύτως ἀνδρικὴ γλῶσσα ὁ γνησιώτερος Μπετόβεν. Ἡ συντομία τῶν θεμάτων, ἡ σύσφιξίς τους σὲ μιὰ ἐνιαία μορφή, ποὺ ἀποκλείει τὶς γαλαρότητες, ἡ νευρώδης στρογγυλότης τῶν γραμμῶν, οἱ ὀξεῖς ρυθμοί, γεμίζουν τὸ ἔργον ἀπὸ μιὰ ἐσωτερικὴ ἔντασι, ποὺ ἀπειλεῖ καθε στιγμὴν, νὰ διαρρήξῃ τὸν σιδερένιο κλοιὸ τῆς αὐστηρῆς φόρμας.

Μιὰ ἀνδρικὴ αὐτοπεποίθησις ποὺ ξεχειλίζει ἀπὸ ὁρμητικὴν ἐνεργητικότητα καὶ δίψαν τῆς ζωῆς... Μιὰ θετικὴ ἀντίληψις τοῦ σκοποῦ τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως. Αὐτὸ εἶναι!

Ὁ Μητρόπουλος ἀπεδύθη στὸ ἔργον ὁλόψυχα, μὲ ὅλες του τὶς ἀνσδημιουργικὲς ἱκανότητες, μ' ὅλη τὴν θερμότητα τῆς μουσικῆς του διοσυγκρασίας. Τὸ συγκρότημα τῶν ἐγχόρδων τὸν ἠκολούθησε μὲ ἐνθουσιασμὸν καὶ ἀπέδωσαν ἔτσι μαζὺ τὸ μάξιμουμ τῆς δυνατῆς ἐκφράσεως.

Ἡ συμφωνικὴ εἰκών, «Γεσθημανῆ» τοῦ Ἰταλοῦ Ἀρχιμουσικοῦ Βίκτωρος ντὲ Σαμπάτα εἶναι «Kapelmeister musik» γραμμένη μὲ πολλὴν ἐπιδεξιότητα.

Ὁ Σαμπάτα χειρίζεται μὲ μιὰ καταπληκτικὴ δεξιοτεχνία τὴν πολύχρωμη παλέτα τοῦ ἐμπρεσιονισμοῦ. Μ' ὅλα αὐτὰ ἡ μουσική του εἶναι καθ' αὐτὸ «ἐπιγονική». Λείπει ἀπὸ τὸ εἶδος αὐτὸ τὸ σημαντικώτερο συστατικό: Τὸ ἦθος. Ταλαντεύεται καὶ κλίνει πότε πρὸς τὸν ἕνα καὶ πότε πρὸς τὸν ἄλλο καὶ φυσικὰ λείπει ὁ χαρακτήρ. Ἀλλὰ ὅπως εἴπαμε δεσμεύει τὸν ἀκροατὴ γιατὶ ἀκούεται εὐχάριστα. Ἔπειτα χάρις σὲ μιὰ πλούσια δυνσμικότητα δίδει εὐκαιρία στὸν Διευθυντὴ τῆς ὀρχήστρας, νὰ ἀναπτύξῃ τὶς τολμηρότερες ἱκανότητες του. Ὁ Μητρόπουλος ἦταν στὸ στοιχεῖον του καὶ ἐβοήθησε τὸ ἔργον σὲ μιὰν ἀπόλυτη ἐπιτυχία.

Τὸ «Preludio Arie καὶ Ta antelles τοῦ Μ. Πιλάτη ἐπάνω σὲ Ναπολιτάνικα θέματα, εἶναι μιὰ διασκεδαστικώτατη μουσική, γεμάτη πνεῦμα. Τόσο πνευματώδης καὶ τόσο εὔθυμη ὥστε παραβλέπει κανεὶς προθύμως μερικὲς κοινοτοπίες τῶν θεμάτων. Ὁ Πιλάτη κάμνει λαογραφία μὲ τὸ δικό του ξεχωριστὸν τρόπο. Ὄχι βέβαια μιὰ λαογραφία παρμένη στὸ φυσικὸ φῶς, ὅπως ὑποδειγματικὰ κάνει ὁ Μπαρτὸκ παραδείγματος χάριν, ὅπου ἀπὸ τὴν πρώτη ὡς τὴν τελευταία νότα αἰσθάνεται κανεὶς τὴ μυρουδιὰ τῆς γῆς ὅπου ἡ μουσικὴ αὐτὴ γεννήθηκε. Μιὰ ἄλλη «λαογραφία» ποὺ προσπαθεῖ νάναι πρωτότυπη κι' ἂς περνᾷ μέσα ἀπὸ τὸν πολιτισμό. Ἐν πάσῃ περιπτώσει εἶναι τὸ σύνολον τῆς ἐργασίας αὐτῆς τόσο καλοφτιαγμένο, ὁ σύνδεσμος τῶν θεμάτων καὶ τῆς ἐπεξεργασίας τόσο ἐκπληκτικὰ ἐπιτυχημένος, ὥστε τὸ ἀκούει κανεὶς μὲ ἀπόλυτη εὐχαρίστησι, μάλιστα ὅταν προσφέρεται μὲ τόσο ὁρμητικὸν ἐνθουσιασμὸ, ὅπως ἀπὸ τὸν Μητρόπουλον καὶ τὴν δεξιοτεχνικὴν ὀρχήστρα του.

Ἐνῶ ἀντιθέτως εἰς τὴν μεταγραφὴν γιὰ ὀρχήστρα τῆς «Τριάνα» τοῦ Ἄμπενεχ παρ' ὅλα τὰ νέα θέλγητρα τοῦ ἤχου, ποὺ τῆς ἀναγνωρίζω, προτιμῶ τὴν ἀρχική της φόρμα γιὰ πιάνο. Στὴν ὀρχήστρα χάνεται κάτι ἀπὸ τὸν χαρακτηριστικὸ ρυθμὸ, οἱ γραμμὲς γίνονται χονδρές. Στὸ πιάνο ἀκούεται πολὺ χαρακτηριστικώτερα καὶ πολὺ ἐλαφρότερα.

Τὸν σολίστ τῆς βραδυᾶς, Λάμπρον Καλλίμαχον, ποὺ μᾶς ἐπεσκέφθη καὶ πέρυσι, ἄκουσα γιὰ πρώτη φορὰ καὶ ἀδίστακτα μπορῶ νὰ πῶ ὅτι δικαιώνει τὴ φήμη του. Ὁ τόνος του δὲν εἶναι ὑπερβολικὰ μεγάλος, ἀλλὰ ἔχει ἕνα θέλγητρο καὶ μιὰ θερμότητα ποὺ σπανιώτατα κανεὶς βρίσκει στὸ φλάουτο. Περιττὸ νὰ πῶ ὅτι κατέχει ὅλα τὰ μυστικὰ τῆς τεχνικῆς τοῦ ὀργάνου του. Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ νομίζω εὐσιωδέστερον εἶναι ὅτι τὸ παίξιμο του ἀπὸ τὴν πρώτην ὡς τὴν τελευταία νότα προδίδει τὸν μουσικό. Τὸν μουσικό, ποὺ ἀποκαλύπτει τὴν καλλιτεχνικὴν ἰδιοσυγκρασίαν, τὴν καλλιεργημένη τεχνικὴ καὶ τὴν ἀπόλυτη πειθαρχία στὴν πιὸ ἐπιτυχημένη τους ἕνωσι. Αὐτὲς οἱ ἰδιότητες δίνουν στὸ παίξιμο του τὴν καλαισθησία καὶ τὴν εὐγενικὴ ἔκφρασι, ποὺ κατακτᾷ καὶ δεσμεύει.

Ἔτσι, ἔδωσαν μιὰ πραγματικὴ ἀπόλαυσι τὰ δυὸ γοητευτικὰ κοντσέρτα τοῦ Βιβάλντι καὶ τὸ Ἀντάντε τοῦ Μότζαρτ, ποὺ συνώδευσε ἄλλωστε καὶ ὁ Μητρόπουλος μὲ ἀφάνταστη λεπτότητα. Τὸ κοινὸν τοὺς ηὐχαρίστησε θερμότατα.

Alex Thurneyssen